

obrtih oziroma tovarnah in stavbinskim delavcem, v nekaterih tovarnah za sladkor je celo primanjalo delavcev, nasprotno pa je bilo zlasti v tekstilni obrti za delavce jako slabo, ker je primanjkovalo dela.

Za rokodelski naraščaj je še vedno jako slabo skrbjeno. Pokazalo se je, da avtonomija obrtnikov glede vajencev ni nič vredna, in bi bilo po sodbi obrtnih nadzornikov najbolje, da prevzame država nadzorstvo nad vajenci. Naraščaj, ki ga vzgajajo sedanjí mojstri, ne bo dosti prida in bo rokodelstvo silno diskretiral in oškodil.

Število obrtnonadzorniških okrožij se je lani od 17 pomnožilo na 20, vendar tudi to še ne zadostuje da bi se zagotovilo intenzivno nadzorovanje vseh obrtovanj.

Kmetijstvo.

Agrarno vprašanje in socijalni demokratje.

Socijalna demokracija, dasi je v svojem bistvu in po svoji naravi stranka industrijalnih delavcev, vendar napram kmetovalcem in sploh napram kmetijstvu ni mogla igrati vloge ptiča noja. Tri okolnosti so uplivale, da je bila primorana, določiti svoje stališče napram agrarnemu vprašanju. Prva okolnost je bila ta, da je hotela pridobiti zase kmetijske delavce in ž njimi pomnožiti svojo armado, druga, da je potrebovala glasove kmetovalcev v takih okrajih, koder odločujejo kmetovalci pri volitvah mej socijalnimi demokrati in mej meščanskimi strankami, in tretja okolnost je bila ta, da je hotela vzbuditi nasprotje mej kmetje in mej kmetskimi delavci, mej gruntarji in kajžarji, da bi iz tega nasprotja dobivala za korist svojo stranko. V kalni vodi se vedno lahko ribari.

Agrarni program, katerega je napravila socijalnodemokratska stranka, je sestavljen jako previdno. Na prvi pogled se spozna, da stoje socijalni demokratje na negotovih, na spolzkih tleh. Marx jim v tem oziru ni zapustil nikacega navodila, ker v tem oziru iz angleškega industrijalizma ni mogel ničesar posneti. Posledica tega je, da obsega socijalnodemokratski program same hipoteze. V njem ni najti nič določnega, nikakih utrjenih postulatov; ta program obsega samo fantaziranje o tem, kaj bi moglo biti. V zahtevah komunistične stranke v Nemčiji, ki so bile formulirane neposredno po marčni revoluciji l. 1848., čitamo na pr., da se morajo fevdalna posestva prevzeti v državno last, da se mora tudi kmetijstvo izvrševati v velikem ali z nobeno besedo ni niti od daleč namignjeno, kako da naj se to zgodi. Samo jedna zahteva je jasno formulirana, da naj se hipoteke proglase za državno imetje.

Podobno je bilo l. 1869. na socijalnodemokratskem kongresu v Baslu proglašamo, da ima človeška družba pravico, proglašati zasebno lastništvo na zemlji za skupno last, odvzeti zemljo posameznikom in jo dati skupnosti, ni pa bilo povedano, na kateri način, da naj se to izvrši.

Tudi vse druge, sem spadajoče programatične zahteve imajo jednak značaj. Vse so nedoločne in nejasne ali pa dvoumne. Sosebno se je socijalna demokracija varovala, govoriti pred kmetovalci o odvzetju zemlje ali o podržavljenju zemlje, vedoč, da je kmet zadnji, ki bi se hotel sprijazniti z odpravo zasebnega imetja. Socialni demokratje so svoje končne smotre pred kmetovalci toliko laglje in toliko raje skrivali, ker je bil kmet zanje vedno samo „častiti gospod volilec“ in družega nič. Zaradi tega je stari Liebknecht celo razlastenje zemlje imenoval blaznost, a Kautsky je naravnost priznal, da razlastenje in podržavljenje zemlje ni v interesu socializma in da socialni demokratje vsled tega tudi na to razlastenje in podržavljenje ne mislijo.

Ta programatična negotovost pa ni mogla za daljši čas zadostovati. Pokazalo se je, da je potrebno izpregovoriti določno besedo; zlasti se je ta potreba pokazala, ko je mej socialnimi demokrati zmagalo spoznanje, da se z revolucijsko taktiko ne da ničesar opraviti, da je treba stopiti na tla realnosti in delati za kar mogoče globoke in dalekosežne socialne reforme v okviru današnjega družabnega reda. Vsled tega je bilo potreba, popolniti in poglobiti stari program in zlasti se tudi izreči na jasen način o agrarnem vprašanju.

Agrarni program socialnodemokratske stranke je sestavil Karol Kautsky.*) Program je razdeljen na tri dele in je gotovo vredno, da se z njegovo vsebino seznanijo tudi naši čitatelji.

Prvi del navaja, kaj je treba ukreniti v korist kmetijskega proletarijata. Kautsky nasvetuje: a) odpravo poselskega reda; koalicijsko svobodo kmetijskih delavcev; zagotovitev svobodnega veljenja delavcev in delavk; b) prepoved, da bi otroci pred 14 letom smeli hoditi na stalno delo ali v službo; določitev delavskega časa od 7. ure zjutraj do 7. ure zvečer za vse mlade delavce; prepoved, da bi smeli delavci, ki še niso dovršili 18 leta, odhajati na delo drugam; občna dolžnost obiskovanja ljudskih in nadaljevalnih šol; c) prepoved, da bi dekleta pred 21 letom smela hoditi drugam na delo; nadomestitev agentov z javnimi posredovalnicami dela in služb; d) uvedenje normalnega delavnika katerega delavski čas se povprek določi na 8 ur na dan; izjeme naj se dovolijo samo za čas žetve ali pri jako nujnih ter neodloživih opravkih; nedeljski počitek za posle; e) določitev pogojev za

*) K. Kautsky. »Die Agrarfrage.« Stuttgart 1899. Verlag I. H. W. Diete.

delavska stanovanjska, da bodo za zdrava in da se varuje npravnost; energično zdravstveno policijo in redukcijo neprimernih zakupnih pogojev.

V drugem delu registruje Katsky sredstva k ohranitvi kmetijstva. Kautsky nasvetuje: a) odpravo fi-dejkomisov; b) odpravo veleposestniških lovskih re-virov, ki naj pridejo v last posameznih občin; c) omejitev zasebne zemljiške posesti; d) poddržavljanje zavarovanja proti toči, oziroma zavarovanja govedi toda s pogojem, da država k temu ničesar ne pri-speva; e) podpora kmetijskih društev; f) državno podpiranje kmetijskega šolstva, g) poddržavljanje go-zdov in vodnih sil.

V zadnjem delu stavlja Kautsky svoje nasvete v prospeh kmetskega prebivalstva. Kautsky predlaga: a) najpopolnejša samouprava v občini v okraju; b) nadomeščenje stalne vojske z milico; c) bremena za vzdržavanje šol, za vzdržavanje siromakov in cest naj prevzame država; d) poddržavljanje zdravništva in lekarništva, e) brezplačno pravno zastopništvo; f) nadomeščenje dosedanjih davkov s progresivnim davkom od dohodkov posestva in dedščin, kakor tudi poddržavljanje oziroma komunaliziranje zasebnih monopolov in kartelov.

Kritika tega programa bi bila lahka. Kautsky priznava sam, da njegov program ni izčrpil celega agrarnega vprašanja, sicer pa ima popolnoma prav ko dvomi, da pripelje njegov agrarni program vse kmetsko prebivalstvo v tabor socialne demokracije. Mesto, da pišemo sami kritiko, hočemo dati besedo Ed. Bernsteinu, kateri je doslej slepo verjel v mark-sizem, a se je v zadnjem času spreobrnil, ne da bi se bil ločil od socialne demokracije. Bernštejn je slej kakor prej socialni demokrat in zato ima njegova kritika Kautskega programa toliko večjo važnost. Ta kritika se nahaja v knjigi „die Voraussetzungen des Socialismus“, ki je prouzročila v znanstvenem svetu veliko senzacijo. Iz Bernsteinove knjige je najbolj razvidno, kako vrednost ima v resnici Kautskega agrarni program.

Kautsky dokazuje prepričevalno — piše Bern-stein — da tudi po zmagi socialne demokracije ni nobenega vzroka, zakaj bi se morali odstraniti kmet-ska posestva. Zajedno pa je odločen nasprotnik takih sredstev, take „rešitve kmetijstva“, katera hoče umetno vzdržati kmeta kot podjetnika. Katusky na-svetnje celo vrsto reform, a komu bi bile te reforme v prvi vrsti v korist, kaj bi bil njih najpoglavitejši vspeh? Koristile bi te reforme ravno malemu kmetu in bi ga utrdile kot podjetnika.

Bernstein kritikuje potem tudi posamezne do-ločbe Kautskega programa, toda njegovim izvajanjem dasi so jako zanimiva in podučna ne bomo sledile, ker to ne spada v okvir tega poročilca. Iz tega, kar smo po socialnem demokratu Bernsteinu posneli, je povsem jasno razvideti, da po Kautskem sestavljeni

agrarni program socialne demokracije ni v bistvu so-cialističen, da ne vodi k socializmu, to je k kolekti-vizmu, nego še dlje od njega, ker utrjuje individua-lizem, torej sedanj red v človeški družbi. T. Š.

Izvirni dopisi.

Z Idrijskih obrtnijskih krogov se nam zopet po-roča: V 18. in 19. številki „Glasnika“ smo zopet či-tali dopis iz Idrije, kateri je podpisal Lovrenc Brumeni Ta dopis naj bi bil odgovor na zadnji dopis v No-viceh iz obrtnijskih krogov Idrijskih. G. L. Brumen se je zopet enkrat razkorarčil proti idrijskem roko-delcem, in nekako kes obuja radi zabavljic katere so mu bile že očitane. Mislili smo, da nam bodo vendar kaj stvarnega odgovarjal, on in njegovi po-močniki. V resnici je bil on pomočnik in drugi so bili mojstri. L. Brumen je kakor sraka, ki je nabrala pavjega perja in ga potem po sebi potaknila, da je bila bolj mogočna. On se tudi le s tujim perjem po-naša. V tem dopisu najprvo čitamo, da dopis v „No-viceh“ precej po smoli smrdi in bi imeli gotovo boljši nos, ako bi rekli, da Brumenov dopis smrdi po gosp. Katehetovem vinu. Tudi nas opominja, in pravi: mi-slite, da živite Vi od nas, a ne mi od Vas! Na to mu na kratko odgovorimo, da mi živimo od našega poštenega zaslužka, pa ne od Vas; mi moramo za vsak krajcar pošteno delati. Od koga se pa živi po mestih toliko tisoč ljudi, ki so sami industrijalni de-lavci? — V drugem dopisu prežveka samo naše be-sede iz dopisa in se ponaša kakšen prijatelj delavcev da je, nadalje udriha po tukajšnjem delavskem kon-sumnem društvu, ki pa je v resnici delavsko, v ka-terem so zares sami delavci. To, katero pa on snuje, mej člani še polovice delavcev nima in bode bolj uradniško kakor delavsko. Potem nam tudi prebri-sana glava g. Brumena očita, da nimamo niti pojma, kaj so konsumna društva in kaj Gospodarske za-druge. Te se zares strašansko razločujejo. Prve na-pravljajo krčme in prodajalnice, druge pa oštarije in štacune. Da se to popolnoma zapopade ali razume, se mora imeti pa že nekaj v glavi, kakor ima on. Torej v obeh dopisih nam ne odgovori tega, kar smo ga mi v našem dopisu vprašali: zakaj so bili po raznih listih samo rokodelci napadeni?

Mi bi se z osebo g. Brumena kaj več bavili, ko bi bil v politiki to značajan mož, ali nečemo, ker je le politična maškara, ki se kar čez noč preobleče. Bil je že izvoljen predsednikom socialno demokratičnega dru-štva, a čez en teden dni po izvolitvi je že pisal v „Glasnik“ svoje izjave. Srečna stranka, katera imai take značajne može v svoji sredi, in srečni obrtnik in sploh vsi delavci, dokler nas bode Lovre klobu-čarjev zagovarjal.